

नेपालीले लेख्ने अंग्रेजी साहित्यमा पनि ठेट नेपाली सांस्कृतिक, सामाजिक र भौगोलिक परिवेश हुनुपर्छ

नेपाली भाषा-साहित्यको पछिल्लो गतिविधि अपडेट भइरहने उनले यी सबै कृति पढ्नेछन् र लेखका रूपमा पश्चिमी दुनियाँमा फैलाउने छन् । 'दुई वर्षसम्म म यसैमा काम गर्छु,' उनले भने, 'यो अध्ययनलाई पुस्तककै रूपमा ल्याउनेबारे चाहिँ सोचिहालेको छैन, हेरौं के हुन्छ ।' लन्डनस्थित सोएस युनिभर्सिटीमा नेपाली एन्ड हिमालयन स्टडिजका डिनसमेत भइसकेका उनी अहिले नेपाली भाषा

नै पढाइरहेका छन्, पश्चिमी दुनियाँमा यो हिमाली मुलुकको भाषा-संस्कृतिप्रति चासो दिनेहरू प्रशस्तै भेटिने उनले अनुभव सुनाए । 'वर्षेति २५/३० जनालाई पढाइरहेको हुन्छ,' उनले भने, 'बेलायत, जर्मनी, फ्रान्सलगायत देशका विद्यार्थीहरू यो भाषा सिक्न आउँछन् ।' नेपाली साहित्यको विश्व बजारको सम्भावनाचाहिँ के छ ? खाँटी नेपालीभैँ मुसुक हाँस्दै र लजाएजस्तो गरी बोल्ने माइकल

उनको ज्ञानले भ्याएसम्म मनन गर्दै उनले भने, 'नेपाली-अंग्रेजी साहित्य भनेको नेपालीपनलाई त्याग्नु हैन । ठेट नेपाली सांस्कृतिक, सामाजिक र भौगोलिक परिवेश उठान गरे मात्रै ती विश्व बजारका लागि नयाँ हुनेछन् । तर, यहाँ के भइरहेको देख्नु भने अंग्रेजीमा लेख्ने भन्नेबित्तिकै नेपालीलाई चट्टकै बिसैर विश्वभर पाठकलाई सम्झेर लेखिन्छ । यसो हुँदा त्यो नेपाली सुगन्धभन्दा निकै टाढाको कृति हुन पुग्छ ।' अहिलेसम्म पढेकामध्ये उनले मञ्जुश्री थापाको 'टयुटर अफ हिस्ट्री' को खुलेर प्रशंसा गरे ।

यसपटक नेपाली भूमि र समाजसँग परिचित गराउन सेतै फुलेकी आमालाई सँगै लिएर आएका उनले नेपालीहरूको मित्रवत् स्वभावलाई पनि प्रशंसा गरे । समय र प्रविधिले नेपाली समाजको चेतना माथि उठाएको भए पनि सद्भावजन्य स्वभाव जस्ताको तस्तै रहेकाले नेपाल आफूलाई घरजस्तै लागेको उनले सुनाए । पहिलोपटक उनी सन् १९७८ मा नेपाल आएका थिए । लन्डनकै विश्वविद्यालयको गान्ट सपोर्टअन्तर्गत भक्तिधाराका साहित्य खोजी र सम्बर्द्धन क्रममा भारतको वृन्दावन आउँदा उनी नेपाल पसेका थिए । 'खासमा म भारतको एउटा पुस्तकालय व्यवस्थापनका लागि नेपाली काराज लिन काठमाडौँ आएको थिएँ,' उनले साढे दुई दशकअघिको समय सम्झेर, 'त्यतिबेला काँचो कागज लिन बाह्रबिसेसम्म पुगेको थिएँ । गाउँका आइमाईहरू मस्तराम चुरोट पिएको देखा 'वाह कस्तो फ्रिडम' जस्तो लाग्थ्यो ।'

केही दिन बसन्तपुरस्थित पारस होटलमा बसेपछि, सस्तो डेरा खोज्दै मस्टोल सरेको सम्झिँदै उनले तिनताका काठमाडौँमा रिक्सा र हात्ती सँगसँगै हिँडिरहेको दृश्यले भन्नु रोमाञ्चक तुल्याएको सुनाए । 'सुरुमा यस्तै रोमाञ्चक दृश्यमा तानिएँ,' लन्डन फर्केपछि दुई वर्ष नबित्दै विश्वविद्यालयबाट पिएचडी गर्ने योजना साथ फेरि नेपाल आएका उनले भने, 'त्यसपछि त लगातार आइरहेँ । अब पनि आइने रहन्छु ।'

एक साँझ माइकल हट

फूलमान तल

काठमाडौँ- अझै पनि रहस्यकै गर्भभित्र रहेको नारायणहिटी राजद्वार हत्याकाण्डबारे कस्ता साहित्य लेखिए ? माओवादी युद्धका संस्मरणहरू कसरी कृतिको रूपमा बाहिर आए र तिनले के-कस्ता साहित्यिक महत्त्व छन् ? अनि इतिहासको कुनै गर्तमा विद्रोहको हाँक दिँदै आफ्ना समर्थकहरूसहित अरुण नदीमा हाम फाल्ने योगमाया को थिइन् र त्यो घटनाले ऐतिहासिक, राजनीतिक र सामाजिक पृष्ठभूमि के थिए ? शनिबार साँझको एक जमघटमा बेलायती प्राध्यापक माइकल हट नेपाली सन्दर्भका यस्ता गम्भीर र ऐतिहासिक सन्दर्भमाथि गफिरहेका थिए ।

नेपाली भाषा र साहित्यलाई अन्तर्राष्ट्रियकरण गर्न सघाएबापत नई प्रकाशनका पुरस्कार थाप्न आमा मोरहिन साथ केही दिनअघि नेपाल आइपुगेका उनी शनिबार साँझ कलकीस्थित कवि विश्वविमोहन श्रेष्ठको निवासमा नेपाली साहित्यकारहरूसँगको भेटघाट क्रममा थिए । 'दरबार हत्याकाण्ड र माओवादी

द्रुद्धका संस्मरणले कसरी नेपाली साहित्यमा स्थान पाइरहेको छ भन्नेबारे मेरो जिज्ञासा बढ्दै गइरहेको छ,' यसअघि नेपाली भाषा-साहित्यसम्बन्धी आधा दर्जन अनुसन्धानात्मक कृति सार्वजनिक गरिसकेका हट सुनाइरहेका थिए, 'अनि सन् १९४१ जुलाई १४ तारिखका दिन तत्कालीन शासक, संस्कृति र समाजप्रति हाँक दिँदै आत्मदाह गर्ने योगमाया न्यौपानेमाथि उठेका जिज्ञासाहरू निवारण थनै कोसिस गर्दै छु ।'

केही वर्षअघि लीलबहादुर क्षेत्रीको प्रसिद्ध उपन्यास 'बसाइँ' को अंग्रेजी अनुवाद र ६ महिनाअघि मात्रै भूप शेरचनको कविता-कृति अंग्रेजीमा निकालेका हटले यसपटक यी तिनैवटा विषय छुने गरी काम गरिरहेको पनि सुनाए । 'माओवादी युद्धको संस्मरण २५ वटा भेट्टाएँ, केही पढ्नु पनि भ्याएँ,' आधुनिक नेपाली साहित्यमाथि नै पिएचडी गरेका माइकल फरर नेपाली बोलिरहेका थिए, 'दरबार हत्याकाण्डबारे लेखिएको कृति पाँचवटा पाएँ, योगमायाबारेको चाहिँ दुइटा नेपाली र एक अंग्रेजी ।' वर्षमा कम्तीमा पनि दुईपटक नेपाल आएर

एकैछिन् सोचमग्न भए । 'यसमा चाहिँ एउटा समस्या छ,' अहिलेसम्म नेपाली साहित्यलाई अंग्रेजीमा लैजान गरिएको व्यक्तिगत र संस्थागत कामहरूप्रति